

КИГЛЮК Анастасія Павлівна
студентка 4-го курсу ФЕМ
стац., гр. МЕ-13СК,
ЯКОВЕНКО Роман Валерійович,
кандидат економічних наук

ПРОБЛЕМИ РОЗВИТКУ ПІДПРИЄМНИЦТВА ТА МАЛОГО БІЗНЕСУ В УКРАЇНІ

У статті розглядаються проблеми розвитку малого бізнесу в Україні та шляхи їх подолання. Також було проаналізовано основні економічні показники, які характеризують діяльність малих підприємств.

Постановка проблеми та її актуальність. Малий бізнес є невід'ємною складовою ринкового господарства, що надає йому гнучкості, мобілізує фінансові й виробничі ресурси, прискорює темпи науково-технічного прогресу, вирішує проблему зайнятості населення, а також формує економічно самостійний і стабільний середній клас [2, с. 259-260]. Тому багатостороння підтримка розвитку малого бізнесу та побудова соціально орієнтованої економіки має стати головним вектором реформ в Україні, що слугуватиме фактором підвищення рівня життя населення та сприятиме процесам інтеграції національної економіки у світове глобальне господарство.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідженням економічних аспектів розвитку малого бізнесу займалось багато вчених, зокрема: Р. Рудик, А. Гринюк, З. Воронов, С. Румянцева, З. Варналій, В. Кредісов, М. Хурса, Г. Цегелик, В. Грушко, М. Дем'яненко та ін. Такі науковці, як О. Благодарний, О. Карпова у своїх роботах переважно аналізували окремі показники діяльності малих підприємств. Проблеми та перспективи діяльності малого підприємництва були розглянуті в працях таких українських вчених, як В. Збарський, Т. Греджева, І. Максименко, А. Чухно, Т. Меркулова та ін.

Метою статті є розгляд стану і тенденцій розвитку малого підприємництва в Україні в умовах сьогодення, оцінка основних недоліків та визначення перспектив розвитку.

Виклад основного матеріалу. З розвитком ринкових відносин та переходом до економічних реформ в Україні відбувається швидке зростання недержавного сектора економіки, однією з форм якого є малий бізнес.

Згідно ст. 1 Закону України «Про розвиток та державну підтримку малого і середнього підприємництва в Україні» від 22.03.2012 № 4618-VI під малими підприємствами розуміються юридичні особи – суб'єкти підприємницької діяльності будь-якої організаційно-правової форми господарювання та форми власності, в яких середньооблікова кількість працюючих за звітний період (календарний рік) не перевищує 50 осіб та обсяг річного доходу не перевищує 500 000 євро.

Розвиток малого бізнесу, який в усьому світі є одним з визначальних двигунів економіки, в Україні не має суттєвих змін. Наприклад, в Данії малий бізнес створює 80% ВВП, в Італії – 60%, а в середньому в країнах ЄС близько 55-60%. У той же час в Україні, незважаючи на те, що малими вважаються 90% всіх зареєстрованих приватних підприємств, їх питома вага у ВВП не перевищує 12-14% [3].

Сьогодні серед основних причин гальмування розвитку малого підприємництва в Україні та її регіонах науковці виділяють наступні:

- переважно декларативний характер державної підтримки підприємства, що супроводжується неоднозначністю та суперечливістю чинної нормативно-правової бази;
- організаційно-правові труднощі започаткування бізнесу, особливо на стадії переходу від реєстрації до початку діяльності;
- обмеженість матеріальних та фінансових ресурсів (наприклад, недоступність кредитних ресурсів як для започаткування, так і для ведення бізнесу чи його відновлення, недостатні зв'язки з міжнародними фінансовими організаціями по залученню інвестицій і грантів);
- недосконалість системи обліку та статистичної звітності малого підприємництва;
- обмеженість інформаційного та консультативного забезпечення, недосконалість системи навчання та перепідготовки персоналу для підприємницької діяльності тощо.

На нашу думку, до них слід додати ще й такі:

- доволі громіздка система бухгалтерського обліку та фінансової звітності, що спричиняють додаткові витрати для підприємств;
- загроза виникнення кризи неплатежів та проблеми з формуванням нових взаємозв'язків, каналів збуту;
- складність пошуку фінансових ресурсів для інвестиційного розвитку, а значить і сповільнення розвитку інвестиційних процесів, які є рушійною силою економічного зростання;
- обмежені можливості конкурентної боротьби з представниками середнього і великого бізнесу, необхідність захисту від протиправних посягань тощо.

Сьогодні не можна не враховувати той факт, що на тенденції розвитку малого підприємництва в Україні безпосередньо впливає й негативна динаміка основних макроекономічних показників. Зокрема, спад ВВП призвів до зменшення внутрішніх фінансових ресурсів держави, обігових коштів у суб'єктів підприємницької діяльності, зниження купівельної спроможності населення тощо.

До основних макроекономічних чинників, які впливають на розвиток малого підприємництва слід віднести, передусім, обмеженість внутрішнього попиту та наявність кризи збуту на внутрішньому ринку у зв'язку з браком вільних фінансових коштів підприємств та зниженням реальних доходів населення, незначну інвестиційну активність, відсутність переливу коштів з фінансового в реальний сектор економіки, обмеженість кредитів.

Одним із шляхів виходу з кризи малого підприємництва є кредитування цієї сфери. Але внаслідок кризи в банків виникла проблема ліквідності, що спричинила зростання відсоткових ставок. Високі відсоткові ставки за кредит, обов'язкова вимога застави, вартість якої значно перевищує суму кредиту, практично унеможливають доступність кредитних ресурсів для тих суб'єктів малого підприємництва, які започатковують свою справу.

Частка малих підприємств в Україні, за офіційними даними державного комітету статистики, складає 93,7 % від загальної кількості усіх підприємств. А станом на кінець 2013 року їх число склало 373,8 тис. підприємств [4].

Як розвивався малий бізнес в Україні впродовж 2010-2013 років ми зможемо розглянути в наведеній нижче таблиці 1.

**Показники діяльності малих підприємств в Україні
за 2010–2013 рр.**

<i>Показники</i>	<i>Роки</i>			
	<i>2010</i>	<i>2011</i>	<i>2012</i>	<i>2013</i>
Кількість суб'єктів господарювання, одиниць	357 241	354 283	344 048	373 809
Кількість суб'єктів господарювання на 10 тис. осіб наявного населення, одиниць	78	77	76	82
Кількість зайнятих працівників, тис. осіб	2 164,6	2 091,5	2 051,3	2 010,7
Кількість найманих працівників, тис. осіб	2 043,7	2 011,8	1 951,6	1 891,8
Середня заробітня плата по малих підприємствах, грн.	1 916	2 297	2 722	3 000
Мінімальна заробітня плата, грн.	869	941	1 073	1 147
Обсяг реалізованої продукції (товарів, послуг), млн. грн.	568 267	607 782	672 653	670 259

Проаналізувавши дану таблицю, можна зазначити, що в 2013 р. порівняно з 2010 р. кількість малих підприємств збільшилася на 16 568 од. Щодо негативних показників, то кількість зайнятих та найманих працівників у звітному 2013 р. порівняно з минулими періодами значно зменшилася. Покращення ми бачимо по заробітній платі, але на даний показник нам не потрібно звертати суттєву увагу тому, що цей показник, на нашу думку, зріс тільки за рахунок підвищення мінімальної заробітної плати в Україні.

Малий бізнес є засобом існування для мільйонів людей не тільки в Україні, а й за кордоном. Малий бізнес здатний вирішити проблеми зайнятості населення, шляхом створення нових робочих місць і поглинання надлишкової робочої сили. В Україні ця проблема останнім часом дуже загострюється. Зважаючи на зарубіжний досвід, мале підприємництво є більшим стабілізуючим фактором, ніж великі підприємства. Створення великої кількості малих підприємств дає поштовх зростанню регіональної економіки. Розвиток здійснюється через конкуренцію малих підприємств між собою [5].

Аналіз стану та проблем розвитку малого бізнесу в Україні свідчить про те, що в подальшому розвиток малого бізнесу без активного та позитивного втручання держави може привести до згортання (в основному – через подальшу «тіньову» бухгалтерію) даного сектора економіки з відповідним загостренням економічних проблем та посиленням соціальної напруги. Ось чому для України на сьогоднішній день особливо актуальним є розробка і реалізація обґрунтованої та ефективної державної політики підтримки розвитку малого бізнесу, стимулювання підприємницької діяльності, що є основою економічного та соціального благополуччя держави. Завдання нашої влади має базуватись на цілях, які збільшать кількість малих підприємств. Це полягатиме в забезпеченні в подальшому зростання зайнятості в даному секторі економіки на рівні 25–

30% дієздатного населення та виробництва до 25% ВВП. Цього можна досягти, здійснивши наступні кроки:

- створення відповідної нормативно-правової бази;
- впровадження спрощеної системи бухгалтерського обліку та звітності малих підприємств;
- створення єдиної системи реєстрації та легалізація суб'єктів підприємництва;
- впровадження порядку кредитування малого підприємництва комерційними банками під гарантії бюджетних коштів;
- введення пільгового оподаткування прибутку комерційних банків, одержаного за рахунок кредитування малих підприємств та ін. [6].

Таким чином, незважаючи на те, що формування державної політики розвитку малого підприємництва, створення цілісної системи його державно-громадської підтримки – досить складний і тривалий процес, вже сьогодні можливо і необхідно удосконалювати організаційно-правові та економічні засади відповідної державної політики. Адже виконання заходів щодо забезпечення розвитку малого підприємництва допоможе розв'язанню соціально-політичних завдань: формуванню широкого прошарку дрібних власників (середнього класу), який є основою соціально-економічних реформ, гарантом політичної стабільності та демократичного розвитку суспільства, і, відповідно, послаблення тенденції до соціальної диференціації населення.

Висновки. Аналіз сучасного стану та проблем розвитку малого підприємництва в Україні свідчить про те, що подальший розвиток ситуації без активного та позитивного втручання держави може привести до згортання даного сектора економіки з відповідним загостренням економічних проблем та посиленням соціальної напруги. Саме тому виникає необхідність окреслення існуючих проблем та перспектив з метою розширення ролі та місця малого бізнесу в економічному процесі, тобто забезпечення протягом найближчих років у структурах зазначеного сектора зайнятості на рівні 25-30% дієздатного населення та виробництва до 25% ВВП.

Малий бізнес є основною складовою економіки будь-якої держави. Малі підприємства мають деякі переваги порівняно з великими: забезпечують великою кількістю робочих місць для населення, сприяють надходженню грошових коштів до державного бюджету шляхом сплати податків. Для підняття економіки України потрібно розвивати дану сферу, яка дає 50–60% ВВП розвинутих країн, це можна зробити шляхом зниження суми сплати податків та збільшення державної підтримки, що не є достатньою на даний час. На розвиток малого підприємництва впливають фактори різного характеру, які стримують їх розвиток, найголовнішими серед них є економічні, правові, інформаційні, соціально-психологічні.

Держава повинна розуміти важливість розвитку даного напрямку, особливо в умовах подолання фінансово-економічної кризи, адже на сьогодні підприємці малого бізнесу України стикаються з низкою проблем, а саме з неефективною системою державної влади та управління, що призводить до тіньової економіки. Також існує низка проблем, які є спільними для малого, середнього і великого бізнесу, а саме: слабкий захист прав власності, суттєвий регуляторний тиск з боку держави та надмірний державний контроль, значні бар'єри на шляху започаткування багатьох видів бізнесу та надмірна кількість дозволів і ліцензій.

Для ефективного розвитку малого підприємництва в Україні необхідно створити механізм ефективною взаємодії між державою та підприємницьким сектором. Його

відсутність засвідчується тим, що малі підприємств ще не відіграють вагомої ролі в економіці України. Це проявляється й у тому, що вони не стали одним із важливих засобів усунення диспропорцій на окремих товарних ринках, створення нових робочих місць і скорочення безробіття, активізації інноваційних процесів, розвитку конкуренції, швидкого насичення ринку товарами й послугами. Становлення малого бізнесу в Україні – це тривалий процес, який повинен мати певну етапність, виходячи з економічного стану країни, існуючих проблем на макро- та мікрорівнях.

Список використаної літератури

1. Закон України «Про розвиток та державну підтримку малого і середнього підприємництва в Україні» затверджений Президентом України В. Януковичем, м. Київ, 22 березня 2012 року № 4618-VI [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/4618-17>.
2. Національна економіка : підруч. / П. В. Круш, С. О. Тульчинська, М. В. Шашина та ін.; за ред. П. В. Круша. – 2-ге вид. – К. : Каравела, 2008. – 428 с.
3. Аналітичний центр «Академія» [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.academia.org.ua/?p=635>.
4. Державний комітет статистики України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.ukrstat.gov.ua/>.
5. Розвиток малого підприємництва в контексті податкового кодексу [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://conferences.neasmo.org.ua/node/370>.
6. Теоретичні та нормативно-правові основи малого бізнесу в Україні [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.sm.znaimo.com.ua/docs/63/index-305215-1.html?page=3>.